

Realisme

El nou moviment en Europa

Romanticisme fins 1850. El trànsit al Realisme no es produeix de forma brusca, sinó gradual.

1848 revolució burgesa. Representa el pas de la il·lusió per dur a terme les teories romàntiques, a la desil·lusió i al pessimisme. És la fi de l'evasió romàntica de la vida quotidiana, i fuig de la recerca de les glòries del passat i la contemplació del paisatge: l'escriptor se cenyeix ara a la realitat existent, i busca descriure-la amb precisió.

Realisme: nova estètica que es manifesta en tots els gèneres. La novel·la esdevé el gènere per excel·lència, el més adequat a la nova estètica. Els realistes conceben ara el món com a una realitat objectiva, material i concreta.

El realisme evolucionarà cap al naturalisme.

A França el realisme apareix de la mà de Stendhal, tot i que molts dels seus personatges són encara romàntics. El segueixen Flaubert i Balzac.

Característiques del Realisme

Enfront de la idealització i l'evasió romàntiques s'imposa l'esperit d'observació i descripció de la realitat (= que esdevindrà la principal font de materials per a l'art).

Enfront de la intenció romàntica d'explicar el món des del propi "jo" del poeta o de projectar-se cap a móns creats per la seva imaginació, el nou moviment preferirà cenyir-se a la realitat que l'envolta i reflectir-la de la manera més objectiva i despersonalitzada possible.

Positivisme. En el nou moviment comptaran aquelles dades empíriques que poden demostrar-se, inclús científicament. L'artista vol donar testimoni directe i immediat del món en el que viu.

Característiques de la novel·la realista

L'**objectivitat**: es tracta de descriure la realitat tal com es mostra a l'escriptor, sense aportacions personals, comentaris, opinions, sentiments, etc.

El **proletariat** com a protagonista de la novel·la.

La **pobresa** com a tema de la novel·la: la misèria, l'explotació de l'home per l'home, l'analfabetisme, les epidèmies congènites, la situació socioeconòmica del «lumpen» (Lumpenproletariat), etc.

Els **barris baixos** com a escenari on es desenvolupen els fets narrats, els ravals de les grans ciutats, les zones industrials, els poblats marginats, etc.

El **present**, arsenal del qual es prenen els temes i arguments de la novel·la.

Deixa d'interessar el passat i la preocupació de l'escriptor se centra en la seva època.

El **llenguatge col·loquial** com a base de la forma per donar, amb més fidelitat, testimoni de la realitat circumdant. En els diàlegs s'utilitza, fins i tot, el llenguatge vulgar, l'argot, o qualsevol altra modalitat expressiva emprada pels personatges populars que apareixen en la narració.

La **sobrietat** en l'expressió evitant, en la mesura possible, tot artifici estilístic i ornamentació retòrica.

La **precisió** en la utilització de la llengua per tal de ser clar, concís i concret en l'exposició dels fets narrats i en la descripció dels llocs i situacions.

La **omnisciència** del novel·lista que coneix tot allò relatiu als personatges, els secrets de la societat, els subterfugis econòmics i polítics, etc.

L'**anàlisi psicològica** dels personatges com a fenomen natural i, en conseqüència, en canvi continu, i la influència que l'entorn i els esdeveniments tenen en la psique humana.

Gustave Flaubert (1821-1880) Dades biogràfiques

Gustave Flaubert (Ruán -Alta Normandia-, 12 de desembre de 1821 - † Croisset, Baja Normandía (ibid.), 1880.

Fill de pare cirurgià i net de físic.

1842-1844. Estudis de Dret a París que abandona.

Crisis nervioses (+ epilèpsia?). Trasllat a Croisset, on s'instal·la i es dedica exclusivament a la creació literària.

Freqüents viatges per Europa i Orient

Forma part de l'aprenentatge com a novel·lista.

1849 mor el seu pare i una germana casada. Flaubert es fa càrrec de la seva neboda.

Inici de la seva relació amb Louise Colet (que duraria fins 1855).

1849-1851. Viatja amb Maxime du Camp per Grècia, Itàlia, Síria, Turquia, Tunísia, etc.

1851-1856. Redacció de Madame Bovary. Publicada l'any 1857 en sis entregues en la Revue de Paris. Flaubert és jutjat per aquesta obra, a causa de l'adulteri i el suïcidi de la protagonista.

1857-1864: entrada oficial de Flaubert en el món de les lletres.

1858. Durant els mesos d'abril a juny viatja a Cartago per documentar-se per a la seva nova novel·la, Salambó que no acabaria fins l'any 1862.

L'1 de setembre 1864 inicia L'éducation sentimentale, que es publicaria en 1869.

A partir de 1870 la salut de Flaubert empitjora notablement.

1872 mor la seva mare. La mort, les dificultats econòmiques de 1875 i les crisis personals l'allunyen dels seus amics.

1874 publica La temptació de sant Antoni.

En els darrers anys de la seva vida treballa en la seva novel·la Bouvard i Pécuchet (iniciada el 1872, inacabada, i publicada pòstumament en 1881) i en Tres contes que publica el 1877.

L'obra flaubertiana. Singularitat de l'autor

Voluntat de crear una literatura adequada a la realitat, conforme a un principi de rigorosa «veritat».

Passió per l'estil en tots els seus nivells: les paraules escollides per a cada ocasió («le mot juste»), la sintaxi, la musicalitat de la frase, l'estructuració del conjunt narratiu.

Crítica furiosa de l'estupidesa humana, concretada en la crítica dels modes de vida de la societat francesa del seu temps (especialment la burgesia).

Flaubert escriu en tercera persona (omnisciència).

Flaubert descriu Charles Bovary a través de la seva gorra, que és horrible i ridícula, però no descriu mai el personatge d'una manera directa. No dona una justificació de Madame Bovary, i això el porta a judici.

La seva obra és l'únic refugi, per a ell mateix de l'horror de la vida, donat que la seva obsessió és fugir de l'estupidesa humana.

El seu perfeccionisme era enorme: No va considerar publicable la Temptation de Saint Antoine fins que no la havia reescrit trenta vegades. Ell escrivia per a si mateix. No se sentia el cap del moviment realista.

En carta al fill de George Sand li comunica que vol començar Un coeur simple per dedicar-lo a George Sand. Aquesta, gran amiga seva, l'acusa d'objectivitat inhumana. Amb Un coeur simple Flaubert busca entendre el lector. Es tracta d'una novel·la obscura: Félicité és una criada, que rep sempre el pitjor tracte imaginable. Es tracta de la resposta tràgica i decebedora al que esperem de la vida.

Temes presents a Un coeur simple

1 – Déu i la religió. Es tracta de la religió catòlica de la França del segle XIX. Flaubert no fa una crítica directa, la fa a través de la ironia i d'uns símbols molt elaborats, com el lloro. Félicité arriba a la religió de manera circumstancial, accidentalment. És una dona que no sap llegir, i es deixa impressionar pel capellà. La seva és una religió supersticiosa, que ella no sap separar de l'afecte al lloro.

2 – el deure i la responsabilitat. És una dona simple, que no qüestiona el seu deure. De fet ella no qüestiona res, però té una gran capacitat d'estimar. Treballa per un sou ridícul, i no es queixa mai. Quan porta el lloro mort a dissecar per poc l'atropellen, però ella s'aixeca i continua el viatge com si res. Félicité no és un heroi positiu. La seva devoció cega no té gran valor, i ella no en obté mai cap recompensa.

3 – la innocència i la ignorància. Són una representació de la caritat cristiana. A ella les coses sobrenaturals li semblen naturals.

4 – riquesa, pobresa i explotació. Félicité és simple, pobre. És una víctima, i una dona explotada.

5 – mort, temps i pèrdua. La mort és un tema recurrent, i per a Flaubert forma part de la vida. Félicité va perdent tothom, el nuvi, el nebot, Virginie, la madame, el lloro, fins i tot la casa on viu. No té cap control de les seves pèrdues: el lloro se'n va i torna quan vol, el nebot la deixa, ella arriba tard a la mort de Virginie. Flaubert pinta el temps com quelcom que erosiona, i la pèrdua com quelcom d'inevitable.

6 – el despotisme. La narració té lloc en un ambient burgès, on la burgesia actua amb prepotència.

Comentari de text. La mort d'Emma Bovary i de Félicité

Descripcions detallades i realistes de la mort. Simptomatologia de la mort per enverinament (mort voluntària i conseqüència de la seva conducta) i per pneumònia (mort involuntària). Relació dels

síntomes físics amb aspectes de la vida passada. Podria haver dit Flaubert el mateix en la meitat d'extensió?

Morts diferents. Emma = es mostra tot el dolor i el patiment, és una escena de gran patetisme. Félicité = és una mort tranquil·la i sentim per ella compassió i tristesa davant la seva bondat i pobresa. El patiment és proporcional al pecat (són morts justes?)

Morts iguals. Ambdues busquen la tranquil·litat. La mort se sent com a final de preocupacions, problemes i patiments. La mort no entén de classes socials. El petó de comiat. Final ràpid.

Per què se li dóna l'extremunció a Emma?

Coincidències en ambdues protagonistes = el riure / somriure amb la que expiren.

Atmosfera decadent, inquietant, en consonància amb l'escena de la mort.

Contrast entre l'interior i l'exterior de l'habitació. Interior = silenci, mort, soledat. Exterior = bullícia, la vida que segueix.

La cançó del cec i la processó del Corpus.

Certa indiferència per part dels personatges que envolten Emma. A ningú li agrada contemplar la mort.

Presència de la burgesia en la novel·la i paper que hi juga.

L'estúpidesa. L'elecció per part del realisme de classes socials inferiors accentua el dramatisme de l'obra.

El sacerdot a Madame Bovary. Elements còmics?

Emma mor amb els pecats perdonats. Realment perdona Flaubert?

Flaubert i l'obra: autor objectiu o subjectiu?

L'autor es documenta (pot haver presenciat la mort per suïcidi?).

El detall de la descripció fa còmplice o partícip de la mort al lector. El converteix en un espectador de primera fila. La intenció de Flaubert és impactar i commoure al lector.

Amb el detall i el realisme, Flaubert pretén fer veure que la mort és un simple trànsit, una etapa o component més de la vida.

Europa del segle XIX plena de tabús.

Cal notar la duresa que resulta de les descripcions de Flaubert. En aquestes situacions es nota l'absència d'un heroi positiu. Al voltant de la immoralitat d'Emma l'autor no vol prendre partit, i no la condemna. Atribueix tot el que passa al determinisme de les situacions.

Flaubert és acusat d'ésser cruel, d'ésser distant. Però els seus personatges no tenen uns sentiments profunds d'immoralitat. Ell deixa al lector la tasca de fer els jutjaments que consideri necessaris; no pren partit en contra de la immoralitat d'Emma, i això fa que el portin a judici.

El realisme vol donar una imatge de la societat tal com és, però Flaubert s'excedeix. Reflecteix una societat molt mesquina. Quan Emma comença a voler portar una vida de luxe ja està condemnada, ja no té cabuda en el món. El llibre descriu la incapacitat per viure de la protagonista. El petó final a la creu no és un penediment.

Les morts de Félicité i d'Emma tenen un paral·lelisme molt marcat.

La correspondència de Gustave Flaubert

Flaubert afirma a les seves cartes que la literatura ha de ser expositiva, però no didàctica.

Ha de reflectir tota l'escala social, de dalt a baix.

L'art serà cada dia més científic.

Tant la fantasia com la fam del món mereixen l'atenció de l'escriptor.

Flaubert profetitza el pas cap al decadentisme. El realisme anirà rebent la influència de la ciència, i derivarà cap al naturalisme.

És notable la seva carta a Ivan Turgenev, dramaturg rus, del 1872, on Flaubert escriu sobre la decadència de França, a la vista del menyspreu creixent envers la literatura.

Herman Melville (1819 – 1891)

Si Flaubert ho reescribia tot fins a trenta vegades, Melville, escriptor molt prolífic, no reescribia res, deixava tot tal com sortia la primera vegada.

Moby Dick va ser escrita quan Melville tenia 32 anys. Conté una recerca de l'absolut, i una digressió sobre la coexistència del bé i del mal. La gran novel·la va ser un fracàs molt rotund, perquè l'autor deixava anar unes idees que no eren acceptables pel gran públic contemporani.

Tant *Bartleby* com *Benito Cereno* mostren la desesperació de l'espècie humana, i la desconfiança general que inspira la hipocresia.

Biografia de Melville

Primers anys i viatges

Tercer fill d'Allan i Maria Gansevoort Melville, Herman neix en una família burgesa vinguda a menys. 1830. El negoci familiar fa fallida i es traslladen a Albany, on el pare mor dos anys després. Herman treballa com a empleat d'oficina bancària i professor.

Estudia topografia a la Landingsburgh Academy per poder participar en el projecte del Canal Eire; Melville és rebutjat.

Inici de la vida marina.

1837. S'enrola en el St. Lawrence (amb rumb a Liverpool). Per aquestes dates Melville ja ha començat a escriure.

Els viatges i les obres

Gener de 1841. Emprèn un segon viatge en el balener *Acushnet* des de New Bedford als Mars del Sud. Les aventures de Melville a la Polinèsia es converteixen en la base de la seva primera novel·la: *Typee* (1849).

Altra de les seves novel·les, *Omoo* (1847), narra les seves aventures a bord d'un balener.

Novel·les escrites a la tornada de Melville a Estats Units l'any 1844.

Novembre 1841. Harponer al balener Charles & Henry, que abandona durant una parada a les Illes Hawaii i torna a Amèrica com a mariner en el *United States*, arribant a Boston el 1844.

La situació familiar ha canviat gràcies al seu germà (secretari de la legació americana a Londres sota l'administració Polk). Melville pot viure de la seva escriptura i les seves dues primeres novel·les són un èxit.

La vida a terra

1847. Matrimoni amb Elizabeth Shaw.

1849. Publica *Mardi*, novel·la rebutjada per crítica i públic.

Amb *Redburn* (1849) i *White-Jacket* (1850) recupera el favor de crítica i públic.

Influència de N. Hawthorne.

Es trasllada a la granja de Arrowhead (prop de Pittsfield).

1851. Publica *Moby Dick* (Londres) obra que, novament, és rebutjada.

Noves novel·les i relats breus: *Pierre* (1852), *Israel Potter* (1855), d'èxit regular. *Bartleby, the Scrivener* (1853) i *Benito Cereno* (1855).

Darrers anys

1856. Viatja a Europa i, en retornar, publica la seva darrera novel·la: *The Confidence Man* (1857).

1866 treballa com a inspector de duanes a New York. Darrers anys marcats per la tragèdia familiar.

Melville abandona la novel·la per escriure poesia.

Completa la novel·la *Billy Budd* en abril de 1891 (editada el 1924).

Mor el 28 de setembre de 1891.

Bartleby the scrivener

Novel·la per entregues (*Putnam's Magazine*, Nov. - Dic. 1853)

Bartleby és essencialment un personatge alienat. El tema de la novel·la és principalment mostrar una comunicació fallida entre els éssers humans.

També *Billy Budd* té dificultats de comunicació. És un personatge tartamut, i no arriba a poder demostrar la seva innocència.

Tots aquests relats de Melville volen demostrar la impossibilitat de la comunicació entre els éssers humans.

A *Bartleby* apareix la *Dead letter office*, cementiri de cartes sense destinatari, que simbolitza el fracàs de la comunicació.

Darrere el personatge de *Bartleby* hi reconeixem Melville, i darrere el personatge de l'advocat protagonista es troba el públic. Aquesta era l'explicació més senzilla que s'ha donat de la novel·la.

Una altra interpretació recull el fet que a Melville li agradava molt la literatura sensacionalista dels penny papers. Als episodis d'aquesta literatura degradada sortia el criminal simpàtic, i el pària justificable. D'aquí podria sortir el personatge de Bartleby.

Una tercera interpretació es podria buscar a l'obra de George Foster de 1849, *New York slices*, Porcions de Nova York. Aquí un origen possible de Bartleby es trobaria entre els oficinistes pàl·lids de la ciutat, que no tenen gairebé res, i estan a punt de perdre-ho tot.

Bartleby és una novel·la sobre el malestar col·lectiu. Wall street és un lloc de pas, ombrívol i deshumanitzat. Bartleby hi fa còpia de documents, i no és altra cosa que una petita part de la maquinària.

Es troba al bell mig d'una societat de persones individualistes que treballen guanyen pocs diners, i mantenen un dia a dia sempre igual a si mateix.

En definitiva Bartleby és un home solitari, que no sap trobar el seu lloc al món.

Personatges de Bartleby

El narrador (l'advocat)

L'advocat no té nom, pot ser qualsevol. No arriba mai a comunicar amb Bartleby, i no el pot ajudar. Això porta el lector a fer-se la pregunta: un home pot ser responsable de la salvació d'un altre?

El narrador escriu en primera persona, i descriu l'efecte que Bartleby produeix sobre si mateix.

És un home gra, segur, que ajuda els rics amb la paperassa legal. V té un estrany poder sobre el narrador.

Bartleby

És un copista, passiu, callat, inflexible. No fingeix mai, és home sincer.

Cada vegada que diu "I would prefer not to" s'allunya de la realitat, o la nega.

La primera vegada que ho diu ho fa per negar-se a llegir, acte significatiu que pot remetre a la seva anterior estada a l'oficina de les cartes mortes.

Al final es nega a menjar, i acaba morint.

Turkey

És un altre copista, home gran, molt borrarxó, productiu només durant el matí.

Nippers

És un home jove, que pateix de dos mals, l'ambició i la indigestió. Passa el matí enfadat, i és productiu només a la tarda.

Ell i Turkey són caricatures, personatges dickensians.

Ginger Nut

És un noi jove, encarregat de repartir els pastissos.

Els nous arrendataris i el propietari de l'oficina

El dispenser

Vigila la presó, i s'ocupa de fer menjar Bartleby per encàrrec de l'advocat

Temes principals de Bartleby, l'escrivent

El món del treball i els negocis

És una oficina petita, inhòspita, acord amb Wall Street. La novel·la conté descripcions físiques de l'entorn. Davan la finestra hi ha un mur, paisatge únic i depriment.

Les negatives de Bartleby a treballar es poden considerar com una crítica del materialisme americà, i també del poder dels diners. Ofereix una oposició heroica al control econòmic dels individus.

Dobles

És un recurs temàtic, que suggereix la nostra connexió a la societat.

Turkey i Nippers són complementaris, quan treballa un no treballa l'altre. Nippers és ambició, i Turkey és un home resignat.

Bartleby i l'advocat conformen un altre doblet. En realitat el narrador veu a Bartleby com a part de si mateix. La frase final, després de la mort de Bartleby, és "Oh Bartleby, oh humanitat!", i fa un resum del significat del personatge.

Responsabilitat i compassió. La caritat

És el narrador responsable de Bartleby? S'esforça molt, però sem`re queda curt. Hi ha límits en la tasca d'ajudar un altre?

És Bartleby el responsable de l'estranya situació, o ho és la societat?

La caritat apareix contraposada a l'egoisme. Bartleby és una crítica sagnant de la caritat. L'advocat parla sempre en termes de rendiment i de productivitat. Es compra la tranquil·litat pel procediment d'anar-se'n a una altra oficina. L'ha deixat viure a l'oficina, però al final l'abandona. Arriba a invitar-lo a viure a casa seva, per donar una bona imatge, i per comprar bona consciència.

Aïllament i falta de comunicació

La disposició dels actors a l'oficina fa que Bartleby sigui davant la finestra que dona a una paret.

La mort

Impregna tota la narració, és un verí que penetra tota la societat, i en particular els habitants de Wall Street. Viure és un procés cansat, impregnat de mort, amb la submissió a tasques que no tenen cap sentit.

Bartleby ha estat treballant a l'oficina de cartes mortes. Per a ell llegir és una tasca inútil, i per aquest motiu s'hi nega.

La presó es diu The Tombs, nom significatiu. La gespa captiva és una altra metàfora de la mort, del cementiri.

Les cartes perdudes poden simbolitzar les obres fallides de Melville, que no arriben a ningú, i no estableixen comunicació.

El menjar

Bartleby no menja, només ho fa amb pastissos de gingebre. Bartleby evita participar de la cobdícia de la societat.

Bartleby és considerada una novel·la molt avançada per al seu temps, perquè toca temes com a la insatisfacció en el treball, la depressió, la presència de la ciutat, la importància de Wall Street a la vida americana com a símbol del capitalisme naixent, ...

És una novel·la molt simbòlica, i molt complexa per al segle XIX.